

Igo Gruden: Iz knjige «Manja»

I.

Vonjiv oblak

se je spustil na moje tiho, vdano žitje:
prišla si mi na pot samotno kot odkritje,
obstal je čas, ustavil se je moj korak.

Večerni mrak

ni slajši ne mehkejši od ljubavi tvoje
in tvoj šepet je mil kot zvon, ki v dalji poje,
vonjav je tvojih poln sanjavi zrak.

In klic moj vsak

je kakor vzdih, ki tebe prosi odpuščanja:
o, kje sem živel? kam moj duh zdaj sanja?

Vonjiv oblak

se je spustil na moje žitje, Manja.

II.

Ti moja mila! v cvetju črešnja v bregu:
pod njo moj dom, otvorjen proti vzhodu ...
Ti moje solnce! sen o zlatem plodu!
brezbrežnost moja, hip, zajet na begu.

Stopinja ptice na jutranjem snegu
ni nežnejša kot ti ... ne val na produ,
ne v jutru bel oblak na daljnem svodu,
ti moja mila, v cvetju črešnja v bregu.

O, legel pod drevo sem, ki razsipa
zdaj name pesem jutra in večera
in pesem vetra, solnca, zvezd vsemira

in spev človeka, ki zveni v sproščenju:
v brezbrežnost duša sprošča se iz hipa,
ko da posluša angelsko češčenje.

III.

Polnoč

nad mestom: molk, pokoj, zastoj življenja ...
V zenitu mojih sanj in hrepenenja
ozvezdja so se spela v zlat obroč.

Smehljaj

je moj kot zvezde soj, ki tiho ugaša:

ob uri smrti naj spomin te vpraša
za soj poslednji, zadnji svoj dihljaj.

Jasmin
je v sobo dahnil, ko da duša plaka
nekje v daljavi in na solnce čaka:
predramil vzdih iz mojih je globin.

Si ti
se z mislijo ta hip me dotaknila?
V polnoč se zvezda k tebi je utrnila,
kot solza svetla pala v molk noči.

IV.

Naslonil na tvoje blazine
sem misli kot cvete jasmina:
njih vonj — kot srcé mesečina —
preplete naj tvoje spomine.

Ah, tvoje telo je vonjivo,
kot sneg alabastra prosojno:
od njega sijaj gre opojno
v vse moje pokojne globine.

Kot stopil na njivo
bi s solncem in v luči bogati
razsipal semena, sem sklonil
se k tebi, v svetost tvojo vtonil:
o ljuba! o žena! o mati!

V.

Ko k meni razprostrla boš roké,
te dnevé ti položil bom v naročje
kot bele lilije v večerno ločje,
nedolžnost belo med nemirne sne.

In z roko mi boš gladila lasé,
vseh mojih strun poslušala sozvočje
kot harfo, ki jo solze razzvené.
Lepo cveteti je, celó umreti
cvetoč, če mora v noč izkravaveti
srcé.

VI.

V mestu je poldne zvonilo.
V parku sedel sem: obmolknil je gaj,
z belo tišino vsegà me obkolil.

Ptič spreletel se je v senci dreves,
zganil tišino spuščènih zaves,
mehko občutje je vame dahnilo,
čezme razlilo svoj sveti sijaj:

mislil sem nate, o daljna, in molil...

Vladimir Levstik: Hilarij Pernat

(Nadaljevanje.)

XIV.

Profesor se ni ukanil za več nego za dobršen mesec dni. Vsaka pošta je prinašala z bojišč vesti o «naših zmagah»; kakor se je predrzno izražal Hilarij Pernat. Tudi največjim dvomljivcem so se odpirale oči; celo doktor Balant je zdaj izprevidel, da ne bo kmalu nikogar več, ki bi se pričkal s «Serbi» zastran dinastije. Za mizo naših veljakov so se oglašale vsak večer pogumnejše besede. Hindenburgova linija je bila izbrisana s površja zemlje, najezdniški zid preko Balkana se je majal — in striček Hilarij je triumfiral.

«Nu, ali nisem pravil?» se je košatil pred poslušalci. «Da, antanta! Da, naši dobrovoljci!... Nu, živela Jugoslavija! Vrag naj vzame vse, kar je zoper njo!...»

Ko pa so prišli poslednji dnevi oktobra in je zagrmel širom zemlje veliki «Ite, missa est!» — se je mahoma zazdelo, da stari revolucionar ne bo več utegnil pozdraviti Milana in zaživeti novega življenja.

Bili so to vobče čudni dnevi; tako čudni, da bi se bil malokdo spomnil Hilarija Pernata, ako ne bi bil na višku dogodkov sam opozoril nase. Nemir in napetost sta tako narasla, da si imel neprestano občutek dušèče soparice, kakršna tlači svet pred nevihto. Ljudje že niso več vedeli, kaj delajo in kako živé. Nekateri so godli kakor divji sršeni, vsak trenutek pripravljeni, da se spopri- mejo s komerkoli na življenje in smrt, drugi so pili kakor iz uma in tretji — nu, tretji so umirali za hripo, ki je prav tedaj z zavihanimi rokavi kosila pri nas. Doktor Balant jih je ob pomoči duhovnih gospodov neutrudno spravljal na boljši svet in vanci pogrebnege zavoda so jih vozili na pokopališče, ne da bi se bil kdo razen najbližjih sorodnikov Bog zna kako upiral njihovemu nestanku. «Umiranje je bilo tako priljubljeno» — ali ni urednik našega lokalnega lističa nekje zapisal teh besed? Prav nič izrednega se ni zdelo, da je smrt med štiriletno krvavo košnjo razširila svoj obrat in segla z bojišč na zaledje!

Jošt. Zares, kraljevski lov. Samo ženska glava je mogla zasnovati tak naklep. Ti prejmeš pač nagrado za to zaupno službo. Daj pismo še.

Aron. Jaz bom v časti postavljen. V spremstvu majestata pojdem v Budim zlate štet.

Jošt (prebral je pismo). Ne pojdeš v Budim. Tu je pisano: «Na Óstrovce nevarnega listárja.» Na Óstrovce boš miši in podgane štel.

Aron. Moj Bog, pravični, kako pa to?

Jošt. Po nalogu kraljice — pade tudi tvoja glava.

(Jošt zgrabi Arona.)

Z a v e s a.

IZ KNJIGE «MANJA»

I G O G R U D E N

1.

V življenju bežnem sem te srečal, Manja,
kot ptičko v jutru in se te vzradostil;
svoj sen in spev sem v tebi k solncu sprostil —
zdaj v dan zorim najvišjega spoznanja.

O, ve-li duša, kje živi? kdaj sanja?
kam pnejo se najvišji njeni mosti?
Smo romarji? smo bratje si? le gosti?
Vsak nad seboj se v usodni uri sklanja.

Rodil sem se kot lučka, ki zasveti;
ugasnil bom kot rádost, ki dopoje:
o mati moja, si čutila tleti

to rádost mojo iz bolesti svoje?
Iz tebe v ženo moram zdaj goreti —
razvrgel plámen me je v noč na dvoje.

2.

Besede tvoje so kot vonj škrlatnih rož
v večeru tihem, ki se sklanja nad jezerom:
na bregu — pomniš še? — sva sanjala z večerom,
v ubranost žene pot iskal je mož.

Strasti ni bilo; vanje ni vtonilo
okrožje mehko kakor sen v viharje:
zajeto v zadnji dih večerne zarje
se moje žitje v tvoje sveto je prelilo.

In čutil sem vso slast in večno vez,
ki v veke sveti od moža do žene;
a bal sem se za čar minute ene,
da ugasne mi kot soj večernih brez.

Ko zrasla sva v polnoč, je ura bila
in ves sem strepetal za svojo srečo:
ko da je legla smrt v polnoč molčečo,
se tvoja duša k moji plaho je privila.

3.

Poslušam bajko? daljni spev za goro?
se zgodil čudež je, da ves v omami
sledim zdaj luči, ki se v meni drami
in v svet iz mene bo planila skoro?

Živim kot v sanjah, v bajni mesečini,
v meglé se vtapljam mesečno-dehteče:
kot zvezda čista, ki svetló trepeče
na dnu morjá, odsevaš mi v globini.

Molči večer... in prvo okno v daljnem griču
samotno se je vžgalo kot kresnica:
kdo sanja tam? mu rádot diše v lica?
je tesno mu kot pred viharjem ptiču?

O, da pogledal v dušo bi človeka-brata,
v globinah tvoje našel mu odseve
in zanj živel vse svoje, tvoje dneve,
v ljubav mu najino odklenil vrata!

4.

Tihi, jesenski oblaki nad mestom polnočnim;
ptiči klicáje gredó proti krajem iztočnim —
v dno moje duše je pala bridkost.

Tebe spominjam se, o golobica popotna,
ki zapuščena kot jaz in v tujini samotna,
sama in tuja si sebi kot gost.

Rad bi položil ti glavo na utrujeno ramo,
gledal v deževno polnoč in trenutek se samo
spomnil na večnost in smrti skrivnost.

Morda spoznal bi, da v smrti ljubav je najvišja,
globlja od žitja... in smrt izpolnitev najtišja,
v večnost iz večnosti most.